

X.

De groote markt was volgestroomd. De lijfwachten van den hertog, de ridders van zijn gevolg, de Meersenberg'sche edelen met hunne dienaars en de talrijke wapenlieden van den graaf vormden eenen schitterenden stoet te midden van het uitgestrekte plein. Langs weerszijden, achter de piekeniers, welke in twee overstaande gelederen opgesteld waren om den weg vrij te houden, verdrong zich eene overgroote menigte poorters en landlieden.

Toen de hertog en de graaf op de puie van het raadhuis verschenen, klonk het als één kreet uit den mond dier duizenden menschen :

— Heil! Heil den hertog van Brabant!

Maar toen de edelen en de wapenlieden van den graaf daarna riepen : „Heil! Heil den graaf van Meersenberg!” werd die kreet door geen enkel poorter herhaald, en steeg er zelfs hier en daar een dof gemor uit de menigte op. De partijgangers van den graaf konden moeilijk dien hoon verkroppen ; sommigen sloegen zelfs de hand aan het zwaard en spraken van niets minder dan op de domme menigte in te houwen. Het ware misschien tot eene bloedige botsing tusschen hen en de poorters gekomen, zoo deze laatsten daartoe eenige verdere aanleiding hadden gegeven. Maar geen enkel aanhitsend woord, geen enkel uitdagend gebaar beantwoordde de woedende blikken en de dreigende uitroepingen hunner tegenstrevers ; de piekeniers, die nochtans den eersten schok te duchten hadden, stonden daar, de punt van hunne wapens naar den grond gekeerd, kalm en onbeweeglijk als bronzen standbeelden. Het was alsof het mogelijke van dergelijke gebeurtenis voorzien was, en zij zich gedroegen volgens een gegeven ordewoord.

De graaf had zich ondertusschen tot den hertog gewend.

— Hoogheid, sprak hij, ziedaar weder een bewijs van de vijandelijke gezindheid der gemeentenaren! Zelfs in uw bijwezen durven zij laten blijken welke gevoelens zij jegens mij, hunnen natuurlijken meester, koesteren! Ha, gedurende die vier ongeluksjaren heeft het kwaad diepe wortels geschoten! En zooals het hier toegaat, zal het overal elders ook wel wezen! Denk daaraan, mijn vorst, denk daaraan!

Den aangesprokene was niets van het tooneel ontgaan. Beurtelings rustte zijn blik op de woelige groep der edelen en op de donkere volks-

massa. Hij bleef den graaf het antwoord schuldig, maar aan het fronsen zijner wenkbrauwen was het duidelijk te zien dat èn het tooneel èn de woorden van zijn zegsman grooten indruk op hem maakten.

— Laat ons vertrekken, morde hij eindelijk met zenuwachtig gebaar.

De paarden werden voorgebracht. Beide heeren stegen in den zadel; de stoet zette zich in beweging en verliet het marktplein om zich naar den grafelijken burg te begeven. En op zijn doortocht zwaaiden de poorters met hunne mutsen en riepen:

— Heil den hertog! Heil! Heil!

* * *

Langzaam vorderde de stoet door de straten van Meersenberg tot hij eindelijk aan de burgwijk kwam, waarvan de zware, met ijzer beslagen poort, wagewijd open stond om den machtigen bezoeker en zijn gevolg doortocht te verleenen.

Te Meersenberg, evenals in de meeste groote steden der middel-eeuwen, waren sommige gedeelten der stad door omheiningen, van poorten voorzien, van elkander afgescheiden. Zij vormden het rechtsgebied of de jurisdictie, 't zij van den landheer, 't zij van een klooster of van eene kerk. In vreedestijd bleven die poorten veelal dag en nacht open; maar bij de minste beroering werden zij gesloten en door krijgslieden bewaakt.

's Avonds en 's nachts werd binnen elke omheining voor de veiligheid gewaakt door eene wacht, welke op beurt door de gilden en broederschappen geleverd werd. In de voorname steden hadden de kapittels der groote kerken hunne eigen nachtwacht. Wanneer deze zich echter buiten het rechtsgebied der kerk waagde, moesten de wapens in eenen zak gedragen worden. Om het uur van middernacht bevonden deze nachtwachten zich doorgaans in de nabijheid der kerken om er de geestelijke heeren, de studenten en klerken te beschermen tegen de ribauten en straatrovers. Te middernacht was het alsof plotseling al de kerktorens ontwaakten; de klokken kondigden de vroegmissen aan, lampen en kaarsen werden aangestoken; de plechtige tonen van de orgels versmolten zich onder de hooge gewelven met wierookwalm en koorgezang...

Dus, de stoet was aan het grafelijk rechtsgebied gekomen. Aangene zijde der poort werd het dubbel gelid gemeentesoldaten vervangen door zwaar gepantserde krijgslieden van heer Hugo. Deze waren allen groote kerels, ruw van uitzicht en met onbeschaamden oogopslag; en de vorst kon niet nalaten ze in zijn geest te vergelijken met de kalme, veel meer aan tucht gewende gildesoldaten. Maar zijne aandacht werd weldra

getrokken op eene groep dienaars, welke langs de slotpoort over de neergelaten valburg op het plein verschenen, en in wier midden een paar stalknechten een rijkopgetuigden draver met moeite in bedwang hielden.

— Hei! Wat een prachtig beest! riep de hertog verrast.

— Een volbloed hengst, antwoordde de graaf, door mijn neef, den heer van Eresburg, uit het land der Obotriden medegebracht!

De hertog steeg af, naderde het dier en bekeek het met kennersblik.

— Een raspaard van hooge waarde, verzekerde hij. Breede borst, fijngespierde pooten, volmaakte rug! Geen enkel gebrek. Men zou het voor een afstammeling van het vermaarde ros Beyaard nemen! Waarlijk, heer Hugo, de stallen van den leenman zijn beter voorzien dan die van den leenheer! Wilt gij het mij verkoopen?

— Verkoopen? Neen!... Maar de vasal verzoekt zijn vorst, die de beste ruiter van Brabant is, dien klepper te willen bestijgen en hem dan te behouden als eene herinnering aan zijn bezoek te Meersenberg!

— Welhoe, gij schenkt het mij?

— Met vreugde!

De hertog keek den graaf gedurende eenige oogenblikken aan.

— Heer Hugo, sprak hij eindelijk hem de hand op den schouder leggend, het is niet enkel uit genegenheid dat gij ons dit prachtig geschenk aanbiedt...

— Mijn vorst, ik...

— Niet verder, graaf! Handelen wij met open vizier. Gij weet dat weldra door heel Brabant de banklok zal weerklinken om de mannen tot den strijd op te roepen; gij weet dat onze schatkist moet gevuld worden om de onkosten van den veldtocht tegen Hendrik van Namen te dekken! Wij, van onzen kant, deelen in menig opzicht uwe zienswijze over het al of niet wenschelijke van het instandhouden der gemeenten; meer en meer komt de overtuiging in ons op dat de tijden nog verre zijn, waarop de vorsten er meer profijt zullen bij hebben te steunen op de gemeenten in plaats van op den adel! En daarom zeggen wij u: „Graaf, wij nemen dit paard als een geschenk aan; onze schatmeester zal de toegezegde negen honderd Brabantsche ponden zilver laten ontvangen! — Zorg echter, voegde hij er waarschuwend bij, dat hij er geene der geldstukken bij vinde, waarvan de oude meier ons een staaltje getoond heeft!...

— Hoogheid...

— De zaak is dus afgedaan: de koop is gesloten!

Deze woorden werden door Godfried III op korten, haastigen toon uitgebracht, als wilde hij zich zelve den tijd niet meer gunnen terug te komen op het besluit, dat de staatkunde hem dikteerde, maar dat door het gevoel van eerlijkheid, dat in het diepst van elk menschelijk gemoed sluimert, werd afgekeurd.

— Ja, de koop is gesloten, vervolgde hij met nadruk, onze heraut zal die beslissing, met redenen omkleed, vóór ons vertrek afkondigen. Zorg er echter voor dat wij er geen spijt over hebben! Behandel uwe laten met zachtheid en rechtvaardigheid, ... want zij hebben veel te vergeten!

— De wenschen van uwe hoogheid zullen steeds bevelen blijven voor haren nederigen vasal, antwoordde Hugo buigend.

— Wij rekenen daar stellig op, graaf!

Op dit oogenblik naderde Boso van Gellenghe de beide sprekers. Was het toevallig? Och neen! De sluwe vertrouweling had van op eenigen afstand met gespannen aandacht hun onderhoud bespied.

De arglistige edelman wist heel wel waarover de samenspraak rolde en, al kon zijn oor de woorden, welke gewisseld werden, niet opvangen, zijn oog ontging geen enkel gebaar, geene gelaatsuitdrukking. *Hij had gezien dat de koop gesloten was!*

Hugo, die zijne vreugde niet bedwingen kon, stak hem de hand toe.

— Boso, de gemeente is afgeschapt!

De Heer van Gellenghe drukte de toegestoken had met al de teekens van groote blijdschap; zich daarna in den zadel omkeerende riep hij met luide stem:

— Victorie, Heeren! De gemeente is te niet!

— Wat doet gij? Zwijg toch! morde de graaf, doch het was te laat. De omstaande edelen hadden zijne woorden gehoord.

— Victorie! Leve de hertog! riepen zij vol geestdrift. Het volk, dat zich aan gene zijde der poort verdrong en den vorst hoorde toejuichen, wilde niet ten achteren blijven om hem zijne verknochtheid te betoonen. Als een rollende donder klonk het door de straat:

— Leve de Hertog! Heil! Heil!

Een honend gelach steeg op uit de groep der Meersenbergersche edelen. Een hunner, de reusachtige ridder van Moerheim, wendde zijn paard om en dreef het voort tot op eenige stappen van de poort.

— Roept, schreeuwt, tiert, domkoppen! Geeft uwe vreugde terdege lucht! Want het uur der vergelding is aangebroken! Want... *uwe gemeente is afgeschapt!* Ja, af-ge-schaft!

„*Want uwe gemeente is afgeschapt!*” had hij gezegd! Als geweldige mokerslagen op een reuzenaambeeld weerklonken deze woorden. En het werd plotseling stil, doodstil. Den adem stokkend in de keel, verbleekend en met wijdoopene, starende oogen stonden de poorters daar. Dan, als een razende stormwind gierde en loeide het door hunne zielen: „*Want uwe gemeente is afgeschapt!*”

De Heer van Moerheim barstte in eenen geweldigen schaterlach uit.

— Hahaha! De kinkels! Hahaha!

Plotseling ontstond er eene golvende beweging onder de dicht opeengepakte menigte. Vuisten werden opgestoken, dreigende kreten en verwenschingen weerklonken.

Daar drong een hoogstaltig man vooruit en trad binnen de poort. De krijgsknechten, die er de wacht hadden, poogden te vergeefs hem terug te dringen,

Met geweldige kracht slingerde de herkulische poorter hen ter zijde en trad op Moerheim toe.

— Heer ridder, gij hebt gezegd dat onze gemeente afgeschapt is, en ik, Berthold de wagenmaker, zeg u dat gij gelogen hebt!

— Ja, ja, gelogen! herhaalden honderden stemmen.

— Wachten, beval de ridder, smijt dien ellendigen laat, smijt dit snorkend zwijn buiten de poort!

Berthold, alhoewel gepantserd en met een zwaard gewapend, daar hij zich in dienstkleedij bevond, achtte het onnoodig van leer te trekken. Hij kruiste de armen over zijne breedgewelfde borst, keek de krijgslieden met vonkelenden blik aan en grimde hen toe:

— De eerste, die het waagt mij aan te raken, nijp ik het hoofd van de romp! Ik ben een vrij man!

Bij het gerucht van den twist waren de heeren en edelvrouwen en zelfs de hertog, graaf Hugo en ridder Boso dichterbij gekomen en vormden eenen wijden halven kring om Moerheim en Berthold; verder bevonden zich daar nog de geestelijke heeren van het kapittel der hoofdkerk, benevens eenige bruingekapte monniken, waarschijnlijk afgevaardigd door deze of gene abdij uit den omtrek.

Moerheim, die een der onstuimigste heethoofden onder de partijgangers van den graaf was, bleef den wagenmaker het antwoord niet schuldig.

— Een geboren vrijman zijt gij niet, hoorde hij. En daar de gemeente afgeschapt is, zijt ge weer wat gij vroeger waart: een laat, zoon van laten!

Berthold keek den spreker met vlammenden blik aan.

— Afschaft? De gemeente afschaft? Door wien? En waarom?

— Door onzen doorluchtigen vorst op verzoek van graaf Hugo van Meersenberg en van den ganschen adel!

— Met welk recht?

— Met het recht, dat de landheer heeft, wanneer hij ziet dat de laten de vrijheden, welke hij hun verleend heeft, als een wapen tegen hem keeren, riep nu een der omstaande edellieden.

— Zoo! En geeft de landheer ons de hoopen gelds terug, welke hem voor die vrijheden betaald werden?

— Dit hoeft niet, want wat de laat bezit, behoort van rechtswege

zijn heer! Wat kán de laat wel bezitten, vermits hij zelf het eigendom zijns meesters is, evenals de grond, dien hij betreedt, de lucht, die hij inademt, het water, dat hij drinkt?...

— Zijn hart, zijne ziel, zijne liefde voor de vrijheid!...

— Gevloekt zij het muitende hoofd, dat immer van vrijheid durft droomen! riep een der omstaande heeren.

Berthold liet zich door die bedreigingen niet overbluffen. Hij deed zelfs een stap voorwaarts en blikte den graaf grimmig aan.

— Graaf van Meersenberg, riep hij, ik weet niet tot welke middelen gij uwe toevlucht genomen hebt om den doorluchtigen hertog te overreden, maar ik ben zeker dat zij van zulken aard zijn, dat gij ze hier in bijwezen van de poorters van Meersenberg en zelfs van uwe adellijke vrienden niet durft herhalen!

Heer Hugo werd bleek van gramschap,

— Dien hoon zal ik u betaald zetten, vervloekte mankepoot!

De wagenmaker balde onwillekeurig de vuisten. Hij bedwong zich echter en antwoordde op verachtelijken toon:

— Dat hebt gij al op voorhand beproefd door het uitzenden van sluipmoordenaars en vrouwenroovers!

Deze woorden deden den graaf nog meer verbleeken, doch hij wachtte zich wel op die beschuldiging te antwoorden. Al de omstaanders hadden ze echter gehoord. Kreten van verontwaardiging en haat stegen op en menige hand omvatte het gevest van dagge of zwaard. Maar te midden van al die kreten weerklonk plotseling eene stem, helder als de klank van staal:

— De gemeente is afgeschapt, verkocht, versjacherd voor negenhonderd ponden — en een paard!

Het getier hield op. De hertog, de graaf en de edelen keken verbaasd rond. Wie had die nieuwe beschuldiging uitgebracht, welke ditmaal tegen den hertog zelf gericht was en kenbaar maakte, wat hij en heer Hugo liefst verzwegen wilden. Geen der edelen wist er van, behalve ridder Boso, die zich aan hunne zijde bevond! De geestelijke heeren van het kapittel konden het niet geweest zijn, evenmin als de monniken, die, de kap diep in de oogen getrokken, gebeden prevelden, zooals het brave monniken past. En toch hadden allen die helderklinkende stemme gehoord! Allen hadden de beschuldiging vernomen, welke den graaf als een kaakslag had getroffen en den hertog had doen rood worden! Het was een oogenblik van vreeselijke spanning.

Boso van Gellenghe was kalm gebleven. Hij begreep dat de toestand hachelijk was en de eer van den vorst moest gered worden.

— Heeren, riep hij met schelle stem, al wat hier gebeurt is door dien

kerel op voorhand beraamd! Het is een handlanger van den Mankepoot, die het gewaagd heeft de stem te verheffen om onzen edelen vorst te beschuldigen! Wij weten dat men zich van die onbehouwen kerels aan niets anders moet verwachten, maar wij antwoorden er op met den kreet: „Leve de Hertog!”

— Leve de Hertog! schreeuwden de edelen. En aan de galg de muiters!

— Leve Berthold! Leve de gemeente! riepen de poorters, wier houding meer en meer dreigend werd. De piekeniers hadden zich bij de poort in eene dichte groep vereenigd en schenen bereid elken aanval der edelen met de wapens te weren. Aan hun hoofd bevond zich meester Lieven, die, bleek en vastberaden, met den degen in de vuist gereed stond om Berthold ter zijde te springen.

— Ziet heeren, ging Boso voort, ziet de onbeschoftheid van den oproerling, die niet eens zijne knie buigt in tegenwoordigheid van onzen hoogmachtigen vorst!

— Aan de galg met hem!

Berthold had zijne kalmte herwonnen. Hij boog voor den hertog en sprak:

— Zoo ik oneerbiedig geweest ben jegens ons aller vorst, bid ik om vergeving! Ik zweer dat het niet met opzet gebeurd is!

Zich daarna in zijne volle lengte oprichtend:

— Maar iemand, ik weet niet wie, heeft daareven verklaard dat onze gemeente afgeschaft, verkocht is. Niemand uwer, edele heeren, heeft die beschuldiging tegengesproken! 't Gold hier nochtans meer dan het gegeven ridderwoord! 't Gold eene heilige zaak met de hand op het Evangelie bezworen, met vrijen wil beschreven en plechtig bezegeld!

„De gemeente is afgeschaft, verkocht, versjacherd”, werd daar gezegd. Het gegeven woord werd dus verkracht, de bezworen zaak werd dus met de voeten vertrapt! . . . Hoe noemt gij, heeren, de edelman, die zulks durft bestaan, en wat doet men met hem?

Geen enkel uwer, edele heeren, heeft die beschuldiging tegengesproken, en daarom zal ik, eenvoudig poorter, het doen! Ik antwoord dus in uwe plaats dat die beschuldiging valsch is! De gemeente van Meerzenberg is niet afgeschaft!

— Dat is zij wel! wedervoer Boso.

— De gemeente bestaat nog en zal blijven bestaan! Om te mogen zeggen dat zij vernietigd is, moet men eerst mij en al mijne medepoorters vernietigen, want wij dragen allen een stuk dier gemeente in onze borst. Zoolang een onzer leeft, heeft niemand het recht te zeggen dat onze gemeente niet meer bestaat!

— Ja, ja! Leve Berthold! Leve de gemeente! kreten de poorters.

— En nu, heer hertog, vervolgde Berthold, vraag ik u op dit plechtig oogenblik of gij inderdaad er in toegestemd hebt dat men de hand aan onze vrijheden slaat?

De hertog, dus rechtstreeks aangesproken, keek den koenen gemeentenaar gedurende eenige oogenblikken sprakeloos aan. De onverschrokken houding en de fiere taal van den reusachtigen poorter deden dezen nog grooter schijnen dan hij werkelijk was, en dwong den vorst bewondering af. Gaarne had hij op dit oogenblik zijn woord herroepen, maar het gevoel van zijne waardigheid, welke hier op het spel stond, en de onoverwinnelijke aandrang van kastengeest, sloegen die opwelling van betere gevoelens ter neder.

— Wij hebben om staatkundige redenen, welke gij niet begrijpen kunt, den graaf van Meersenberg ons jawoord gegeven, sprak hij eindelijk. Gaat nu in vrede, gij en uwe medepoorters; berust in het onvermijdelijke; weest onderdanig aan uwen natuurlijken heer en meester, zoo zult gij door hem met zachtheid en rechtvaardigheid behandeld worden.

Berthold wendde zich tot de poorters:

— Broeders, gij hebt het gehoord! Onze vrijheden zijn dus toch verkocht!

Als het loeien van een losbrekend orkaan stegen allerlei onheilspellende wraakkreten en verwenschingen uit de dichte volksmenigte op. En weder klonk in de nabijheid de staalheldere stem:

— Versjacherd voor negenhonderd ponden — en een paard!

Berthold had die stem ditmaal zoo dicht bij zijn oor vernomen, dat hij onwillekeurig omkeek naar de plaats waar de monniken zich bevonden. En toen zag hij dat de voorste dezer den vinger waarschuwend aan zijne lippen bracht. Maar de Heer van Moerheim had dit teeken van verstandhouding insgelijks bemerkt.

Hij slaakte een woesten kreet, dreef zijn paard tusschen de kloosterbroeders en de poort om hun den weg te versperren, en brulde:

— Staat! Werpt die kappen af en laat uw gelaat zien, verraders!

Een spottend gelach weerklonk. Als een moker daalde de vuist van een reusachtig monnik op den kop van Moerheim's paard. Het dier week waggelend terug; een paar krijgslieden schoten met ontblooten degen toe. Zij werden door denzelfden broeder vastgegrepen en ter zijde geslingerd. De doortocht was vrij. Op een oogwenk waren de monniken tusschen het volk verdwenen.

Moerheim was van zijn paard gestegen. Ziedend van toorn had hij zijn zwaard ontbloot.

Heer hertog, riep hij op Berthold toetredend, moet ik dien muiter neerslaan of gevangen nemen?

— Laat hem gaan!

Met zichtbaren tegenzin duwde de ridder zijn zwaard in de scheede. Geen der omstaanders begreep dat de vorst, door deze daad van lankmoedigheid, eene verborgen hulde bracht aan de dapperheid van den poorter.

— Maar pak u dan toch weg, galgenaas! vloekte Moerheim.

— Hertog van Brabant, sprak Berthold met nadruk, ik zal gaan; maar niet zonder eerst verklaard te hebben, dat een poorter de kunst van vleien niet verstaat en eerlijk zijn woord gestand blijft, hetgeen men van vele groote heeren niet kan zeggen!

— Onbeschaamde! riepen verscheidene ridders.

Godfried III hief gebiedend de hand op!

— Vrede, heeren! Het is onze wil dat die man ongehinderd van hier ga. Vergeven wij hem deze oogenblikken van gramschap. Hij heeft heden zijne vrijheid verloren, en dat is iets wat men zonder morren moeilijk verdraagt!

— Ha, hoogheid, riep Berthold, waarom hebt gij daaraan niet gedacht alvorens in onzen ondergang toe te stemmen? Wij zijn te zeer aan onze vrijheid gehecht om ze ons goedsmoeds te laten ontstelen! Ik zweer u dat wij ze tot het uiterste zullen verdedigen!

— Leve de vrijheid! klonk het daverend door de lucht.

— Vrijheid! mompelde de hertog voor zich. Hoe dat enkele woord die menschen bezielt, tot grootsche daden aanjaagt, en nietige laten tot helden maakt!... Want die poorter was een held!...

— Welnu, hoogheid? klonk op dit oogenblik Hugo's stem.

Godfried III keek zijn leenman ernstig aan.

— Graaf, sprak hij tamelijk ruw, denk goed na op wat er hier

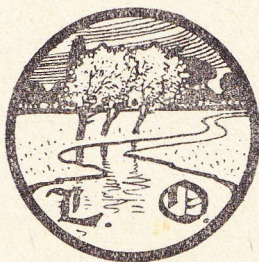
Eenen poorter 12e eeuw.

GEMEENTE!

EEN VERHAAL UIT DE XIIe EEUW.

DOOR

C. DE KINDER.

LODEWIJK OPDEBEEK

Uitgever.

— ANTWERPEN —

1914.